

Кричфалушій В. І.

*аспірант кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
Ужгородський національний університет*

ПОСЛУГИ У СФЕРІ СПОРТИВНОЇ МЕДИЦИНИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

Постановка проблеми. Відповідно до Основ законодавства про охорону здоров'я містить визначення таких двох категорій, як : «реабілітаційна послуга - послуга, що надається пацієнту реабілітаційним закладом, реабілітаційною установою, закладом охорони здоров'я, соціального захисту або іншим суб'єктом господарювання, які мають право надавати реабілітаційну допомогу згідно із законодавством, та оплачується її замовником. Замовником реабілітаційної послуги можуть бути держава, орган місцевого самоврядування, юридична або фізична особа, у тому числі пацієнт» (частина перша статті 3) [1]; «послуга з медичного обслуговування населення (медична послуга) - послуга (у тому числі оцінювання повсякденного функціонування особи, реабілітаційна послуга), що надається пацієнту в закладі охорони здоров'я, реабілітаційному закладі або фізичною особою - підприємцем, яка зареєстрована та одержала в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, та оплачується її замовником. Замовником послуги з медичного обслуговування населення можуть бути держава, відповідні органи місцевого самоврядування, юридичні та фізичні особи, у тому числі пацієнт» (частина перша статті 3) [1].

Стан наукової розробки проблеми. Питання правового регулювання у сфері охорони здоров'я, надання медичних послуг та діяльності органів публічної влади досліджувалися у працях таких вітчизняних учених, як І.В. Венедиктова, І.П. Голосніченко, С.В. Ківалов, А.Т. Комзюк, В.П. Петков та

ін. Окремі аспекти, що стосуються адміністративно-правового регулювання медичної реабілітації, розглядалися у дослідженнях Є.Б. Геллера, О.А. Моргунова, О.М. Пижова, С.Г. Стеценка та ін.

Разом із тим слід зазначити, що саме адміністративно-правовий механізм надання послуг у сфері спортивної медицини та реабілітації досі залишається недостатньо дослідженим у науковій літературі. Питання щодо змісту, структури та ефективності цього механізму, правового статусу суб'єктів, процедурного забезпечення та контролю якості послуг потребують комплексного аналізу. Відсутність системного підходу до правового регулювання у вказаній сфері знижує ефективність реалізації державної політики та стримує розвиток сучасних форм реабілітаційних та медико-спортивних послуг.

Метою статті є визначення послуг у сфері спортивної медицини та реабілітації в системі публічних послуг.

Виклад основного матеріалу. Основи законодавства про охорону здоров'я було доповнено категорією «реабілітаційна послуга» у 2020 році у зв'язку із ухваленням Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», що визначає «правові, організаційні та економічні засади проведення реабілітації особи з обмеженнями повсякденного функціонування у сфері охорони здоров'я з метою досягнення та підтримання оптимального рівня функціонування у її середовищі» [2].

Категорія «послуга з медичного обслуговування населення (медична послуга)» до

національної правової системи України було запроваджено у зв'язку із ухваленням Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я» [3] у 2017 році.

Однак при цьому в Основах законодавства про охорону здоров'я прямо чи опосередковано не визначається категорія «спортивна медицина» та відповідно послуг із її надання. Визначення засад надання послуг із спортивної медицини міститься в ст. 51 Закону України «Про фізичну культуру та спорт», де закріплено, що спортивна медицина є «складовою системи охорони здоров'я у сфері фізичної культури і спорту та визначає стан здоров'я, фізичний розвиток та функціональний стан організму осіб, які займаються фізичною культурою і спортом, у тому числі шляхом визначення придатності (здійснення допуску) осіб до занять фізичною культурою і спортом, здійснення профілактики, діагностики, лікування захворювань та ушкоджень, пов'язаних із заняттям фізичною культурою і спортом» [4]. Наведене визначення спортивної медицини не містить прямого відсилання до категорії «послуга», що виявляється не достатньо обґрунтованим, та таким, що в цілому суперечить концепції медичного обслуговування населення, що встановлюється Основами законодавства у сфері охорони здоров'я.

Розкриття категорії «послуги у сфері спортивної медицини та реабілітації» необхідно розглядати із застосування діалектичного методу наукового пізнання, що передбачає рух наукової думки від загального до спеціального, що вимагає в межах цього дослідження обґрунтувати категорію «послуга».

Визначення змісту «послуг у сфері спортивної медицини та реабілітації» має виходити із необхідності їх визнання як вживаного та поширеного явища, що вимагає унормування та приведення до визначених стандартів, що має бути покладено в основу встановлення їх ознак. Розуміння поняття «стандарт» (з англ. *standart* – норма, зразок,

модель) як правової категорії має спиратися на певне застосування правил, що є унормованим та встановленим в окремому документі (акті), що є відображенням визнаних основоположних засад та змістовних характеристик певних видів діяльності, при дотриманні яких є можливим досягнення максимального позитивного результату у певній діяльності чи галузі. Стандарти відрізняють внутрішньо національні та міжнародні (світові), де останні є результатом міждержавного співробітництва, та своїм змістом мають певну сукупність вимог, дотримання яких державами погоджується та закріплюється у відповідних актах (договорах) [5, с. 614-615].

Стандарти можуть бути також класифіковані на обов'язкові та рекомендаційні (тобто виконання яких є диспозитивним) та відображуються в актах так званого «м'якого права» [6].

Формування стандарту будь-якої діяльності найчастіше відбувається через формування та використання певних практик тієї чи іншої діяльності [7, с. 15-42].

Простеження межі між розумною практикою та унормованою діяльністю відтак є наріжним каменем правового регулювання будь-яких суспільних відносин та явищ [8]. Вирішення таких ситуативних завдань пов'язується із визначенням сфери застосування стандарту та характеристики об'єктно-суб'єктного складу відповідних правовідносин [6]. Виникнення стандарту може бути пов'язано не із практикою його застосування, а обумовлюватись наявними історичними умовами розвитку суспільства. Такими правовими стандартами стали Загальна Декларація прав людини 1948 року [9], Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року [10] та інші міжнародні правові документи та акти.

Таким чином, в межах подальшого дослідження варто визначити, що «послуги у сфері спортивної медицини та реабілітації» будуть розглядатися як певні унормовані стандарти здійснення відповідних сфер діяльності.

Формування та здійснення послуг у сфері спортивної медицини та реабілітації має відбуватись із дотриманням людиноцентричних підходів, за яких пріоритетним є слідування інтересам людини, адже надання таких послуг найчастіше відбувається соціально уразливим групам населення.

В юридичній літературі та у практиці правозастосування використовуються дві категорії – «публічні послуги» [11, с. 109–114] та «приватні послуги» [12, с. 2-12 та ін.]. В основу такого поділу покладається характеристики інтересу, що обстоюються та реалізується у відповідних правовідносинах, де публічний інтерес, як засвідчено в Законі України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX «Про адміністративну процедуру» розуміється як «інтерес держави, суспільства, територіальної громади, а також важливі для великої кількості осіб інтереси та потреби» (пункт 6 ч. 1 ст. 2) [13]. Категорія «приватний інтерес» чинним законодавством України прямо не визначається, але відповідно до антикорупційного законодавства може бути розкрита через категорії «майновий інтерес» та «особистий немайновий інтерес», що є основою для визначення наявності чи відсутності конфлікту інтересів [14;15].

І. Венедиктова в своїх наукових розробках обґрунтовує наявність в медичних послугах публічно-правового та приватно-правового характеру відносин [16]. При цьому зміст категорії «медична послуга вченою розкривається через виокремлення таких елементів, як ціль правореалізації та засіб її досягнення [16]. До ознак відповідної категорії послуг, на думку вченої, необхідним є віднести: є відображенням немайнових благ особи; залежить від суб'єктів надання послуги; є вживаними під час надання та не містять накопичувального ефекту; закріплюються у відповідному акті та мають йому відповідати; мають тривалий у часі характер; особистий характер споживача таких послуг.

Отже, юридична природа послуг у сфері спортивної медицини та реабілітації має слі-

дувати із їх відношення до сфери публічних послуг, але при цьому вимагає їх виокремлення від сфери адміністративних послуг, що характеризуються домінуванням публічно-владної діяльності адміністративного органу для отримання певного результату [17, с. 60; 18; 19].

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що в національному законодавстві України є наявною фрагментарність та непослідовність у правовому регулюванні послуг у сфері спортивної медицини, на відміну від більш чітко врегульованих реабілітаційних та медичних послуг. Законодавче визначення понять «реабілітаційна послуга» та «медична послуга» є важливим кроком до формування єдиної системи публічних послуг у сфері охорони здоров'я, однак категорія «спортивна медицина» досі не має чіткого закріплення у правовому полі саме як виду публічної послуги. Встановлено, що надання послуг у сфері спортивної медицини та реабілітації має здійснюватися відповідно до принципів стандартизації, гуманізму та людиноцентризму, з орієнтацією на потреби особи, що відповідає загальній концепції публічних послуг. Особливої уваги потребує питання унормування відповідних стандартів на національному та міжнародному рівнях, адже саме стандарти здатні забезпечити належну якість, доступність та ефективність таких послуг.

Юридична природа послуг у сфері спортивної медицини та реабілітації дозволяє класифікувати їх як публічні послуги соціального спрямування, що мають комплексну правову природу та поєднують публічно-правові і приватно-правові елементи. При цьому такі послуги не можуть ототожнюватися з адміністративними послугами, оскільки їх основною метою є не реалізація владно-управлінських повноважень, а забезпечення охорони здоров'я, функціонального відновлення та соціального благополуччя осіб.

Таким чином, для вдосконалення адміністративно-правового механізму надання

послуг у сфері спортивної медицини та реабілітації необхідне подальше нормативне уточнення понять, суб'єктного складу, процедур надання таких послуг, а також запровадження відповідних стандартів і критеріїв

оцінки їх якості, що, у свою чергу, сприятиме більш чіткому розмежуванню повноважень між суб'єктами публічної влади, покращенню доступності послуг та реалізації конституційного права громадян на охорону здоров'я.

Анотація

Стаття присвячена комплексному аналізу адміністративно-правового механізму надання послуг у сфері спортивної медицини та реабілітації в контексті формування системи публічних послуг в Україні. З огляду на трансформацію вітчизняного законодавства у сфері охорони здоров'я, розкрито зміст категорій «реабілітаційна послуга» та «медична послуга», що закріплені в Основах законодавства України про охорону здоров'я, а також у спеціальних законах. Натомість виявлено відсутність законодавчо визначеного поняття «послуги у сфері спортивної медицини», що зумовлює правову невизначеність та ускладнює належне функціонування механізмів їх надання. У статті обґрунтовано, що послуги у сфері спортивної медицини та реабілітації слід розглядати як різновид публічних послуг соціального спрямування, які поєднують у собі публічно-правові та приватно-правові елементи. Показано, що їх метою є не реалізація владних повноважень органів публічної адміністрації, як у випадку адміністративних послуг, а забезпечення права особи на охорону здоров'я, фізичне відновлення, профілактику, лікування та соціальну інтеграцію. Наголошено на необхідності дотримання людиноцентричного підходу, особливо з урахуванням того, що користувачами таких послуг часто є соціально вразливі групи населення. Проаналізовано зміст поняття «стандарт» як нормативної категорії та показано, що встановлення чітких стандартів у сфері спортивної медицини та реабілітації є ключовою умовою ефективності відповідних правовідносин. У підсумку визначено напрями вдосконалення адміністративно-правового механізму, серед яких – нормативне унормування послуг, деталізація процедур їх надання, розмежування повноважень між суб'єктами, та запровадження національних і міжнародних стандартів якості.

Ключові слова: спортивна медицина, реабілітація, адміністративні послуги, адміністративно-правовий механізм, нормативно-правове регулювання, публічні послуги.

Krychfalushiy V. I. Sports Medicine and Rehabilitation Services in the Public Services System Summary

The article is devoted to a comprehensive analysis of the administrative and legal mechanism for providing services in the field of sports medicine and rehabilitation in the context of the formation of the public services system in Ukraine. In view of the transformation of domestic legislation in the field of healthcare, the content of the categories “rehabilitation service” and “medical service” that are enshrined in the Fundamentals of Ukrainian Legislation on Healthcare, as well as in special laws, is revealed. However, the absence of a legally defined concept of “sports medicine services” is revealed, which causes legal uncertainty and complicates the proper functioning of the mechanisms for their provision. The article substantiates that sports medicine and rehabilitation services should be considered as a type of public services of a social nature, which combine public and private law elements. It is shown that their purpose is not the implementation of the powers of public administration bodies, as in the case of administrative services, but the provision of the right of the individual to health care, physical recovery, prevention, treatment and social integration. The need to adhere to a human-centered approach is emphasized, especially considering that the users of such services are often socially vulnerable groups of the population. The content of the concept of «standard» as a normative category is analyzed and it is shown that the establishment of clear standards in the field of sports medicine and rehabilitation is a key

condition for the effectiveness of the relevant legal relations. As a result, directions for improving the administrative and legal mechanism are identified, including the regulatory standardization of services, the detailing of the procedures for their provision, the separation of powers between entities, and the introduction of national and international quality standards.

Key words: sports medicine, rehabilitation, administrative services, administrative and legal mechanism, regulatory and legal regulation, public services.

Список використаних джерел:

1. Основи законодавства про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
2. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України від 3 грудня 2020 року № 1053-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я: Закон України від 6 квітня 2017 року № 2002-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2002-19#Text>
4. Про фізичну культуру та спорт : Закон України від 24 грудня 1993 року № 3808-XII URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
5. Юридична енциклопедія : в 6 т. / за ред. Ю. С. Шемшученка та ін. К. : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1998–2004. Т. 5 : П – С. 2003. 736 с.
6. Київець О. В. Європейські правові стандарти як міжнародно-правова категорія. *Європейські студії і право*. 2012. № 1(5). URL. <http://eurolaw.org.ua/11-ukrainian-journal-of-european-studies/1-5-2012/44-2011-12-29->
7. Kokot J. Soft Law Standards under Public International Law . *International Standards and the Law*. 2010. № 1. P. 15–42.
8. Завгородній В. А. Правові стандарти європейського суду з прав людини та їх співвідношення з прецедентами. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: збірник наукових праць*. 2014. № 3. С. 26–34.
9. Загальна Декларація прав людини 1948 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
11. Гаращук В. М. Управлінські послуги – новий інститут чи нова помилка?. *Вісник Академії правових наук України*. 2001. № 3. С. 109–114.
12. Сидоренко Н.О., Шкурат І.В. Надання адміністративних послуг, як складова публічних послуг: теоретичний аспект. *Державне будівництво*. 2021. №1. С. 1-12
13. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
14. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
15. Золотухіна Л.О., Легеза Ю.О. Гарантії захисту публічного інтересу. *Юридичний бюлетень*. 2020. Випуск 14. С. 39-45
16. Венедиктова І. Публічні послуги в медичній сфері. *Медичне право*. 2009. №3(І). С. 7-14
17. Писаренко Г. М. Адміністративні послуги в Україні: організаційно-правові аспекти : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Одеса; Одеська нац. юрид. Академія, 2006. 195 с.
18. Адміністративне право : [навч. програма] / [В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, Ю. В. Іщенко, В. П. Чабан] ; за заг. ред. В. К. Колпакова. К. : Київський нац. ун-т внутр. справ, 2010. 27 с.
19. Тер-Степанян О. В. Адміністративно-правові засади надання адміністративних послуг у сфері телекомунікацій та поштового зв'язку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Запоріжжя: Запорізький нац. ун-т, 2014. 15 с.